

УДК 338. 43: 631. 1

СОЦІАЛЬНЕ ЗНАЧЕННЯ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

*О. Синицький, к. ф.-м. н., А. Герус, І. Гавука, к.е.н.
Львівський національний аграрний факультет*

Ключові слова: ринок аграрного виробництва, споживання, продукти харчування, валова продукція, рівень рентабельності.

Проаналізовано закономірності формування аграрного ринку Львівської області, який характеризував визначення рівня забезпечення населення продуктами харчування та валовим виробництвом сільськогосподарської продукції. Визначено рівень рентабельності аграрного виробництва в сільськогосподарських підприємствах за 2002–2008 роки. Запропоновано напрями стабілізації регіонального агропродовольчого ринку.

Постановка проблеми. Регіональний аграрний ринок сьогодні – це економічна система, де ринковий механізм стає основним засобом розподілу товарів між споживачами на території регіону та координації їх у сфері виробництва. Основним чинником, що визначає ринкові тенденції аграрного виробництва у Львівській області, а також у всій Україні, є необхідність забезпечення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції. Конкурентоспроможність виробництва характеризує здатність товаровиробників до суперництва на зовнішньому та внутрішньому ринках. Сільськогосподарським товаровиробникам необхідно організувати свою виробничу діяльність з урахуванням особливостей ринкового попиту, враховуючи ймовірні його зміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у вирішення проблем, пов'язаних із функціонуванням аграрних ринків, зробили українські вчені П. С. Березівський, В. І. Власов, Ю. П. Воскобійник, І. С. Гавука, Р.Я. Дем'яненко, С. М. Онисько, П. Т. Саблук, Г. В. Черевко, В. В. Юрчишин, І. Б. Яців та ін. Водночас динаміка змін на агропродовольчому ринку загалом, окремих його товарних і регіональних сегментах вимагає продовження відповідних досліджень.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є вивчення закономірностей формування територіального аграрного ринку, впливу його на виробництво сільськогосподарської продукції на рівні регіону та забезпечення населення продуктами харчування, розробка й обґрунтування напрямів стабілізації регіонального агропродовольчого ринку.

Виклад основного матеріалу. Для визначення ефективності державної політики щодо розвитку сільського господарства необхідно передусім оцінити конкурентоспроможність вітчизняної продукції АПК на внутрішньому та зовнішньому ринках. Щодо внутрішнього ринку, то споживання основних продуктів харчування є нижчим від раціональних норм (табл. 1). Це дає змогу

розраховувати на подальше зростання місткості внутрішнього ринку продовольства й попиту на продукцію вітчизняного виробництва.

У Львівській області у 2008 році за більшістю основних видів продовольства фактичне споживання було нижче за раціональні норми. Найбільше відставання фактичного споживання від раціонального спостерігали за такими продуктами: м'ясо і м'ясопродукти – на 44%, молоко і молокопродукти – на 38%, овочі і баштанні – на 20%. Необхідно вказати на позитивну динаміку зростання фактичного споживання всіх основних видів продовольства, а споживання хліба і хлібопродуктів, картоплі та цукру перевищило раціональну норму. Таке перевищення, особливо за хлібопродуктами та картоплею, є свідченням незбалансованості харчування населення, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок економічно доступніших продуктів.

Таблиця 1

Рівень споживання продуктів харчування у Львівській області
(у розрахунку на одну особу наявного населення країни)

Продукція	Раціо- нальна норма	2006 р.		2007 р.		2008 р.	
		Фактичне спожи- вання, кг	Фак- тичне спожи- вання до норми, %	Фактичне спожи- вання, кг	Фактич- не спожи- вання до норми, %	Фактич- не спожи- вання, кг	Фактич- не спожи- вання до норми, %
М'ясо і м'ясо- продукти	80,0	35,5	44,3	40,1	50,1	44,7	55,8
Молоко і молоко- продукти	380,0	265,0	69,7	250,5	65,9	233,9	61,5
Яйця, шт.	290,0	229,0	78,9	230,0	79,3	238,0	82,0
Хліб і хлібопро- дукти	101,0	119,9	118,7	118,8	117,7	119,2	118,0
Картопля	124,0	159,9	128,9	158,3	127,6	155,3	125,2
Овочі і баштанні	161,0	126,8	78,7	127,1	78,9	128,4	79,7
Цукор	38,0	34,0	89,4	36,5	96,0	39,3	103,4

Було проаналізовано динаміку обсягів валового виробництва сільськогосподарської продукції у Львівській області (табл. 2). Протягом 2000-2008 років обсяги виробництва валової продукції сільського господарства у Львівській області зросли всього на 8,7%. Стрімкими темпами зростало виробництво продукції рослинництва. Проте у сільськогосподарських підприємствах виробництво продукції тваринництва упродовж досліджуваного періоду зросло в 3,6 раза. Частка

виробництва цієї продукції підприємствами області залишається відносно сталою. Зростання обсягів її виробництва підприємствами лише компенсувало їх зменшення в господарствах населення.

Таблиця 2

Виробництво валової продукції сільського господарства, млн грн

Рік	Усі категорії господарств			Сільськогосподарські підприємства		
	валова продукція сільськогосподарства	у тому числі:		валова продукція сільського господарства	у тому числі:	
		рослинництво	тваринництво		рослинництво	тваринництво
2000	3957,7	1905,9	2051,8	365,3	224,1	141,2
2005	4057,7	1924,0	2133,7	422,1	214,7	207,4
2006	4264,7	2098,8	2165,9	550,9	246,9	304,0
2007	4292,7	2158,3	2134,4	677,0	288,6	388,4
2008	4300,5	2192,2	2107,6	933,7	430,8	502,9
2008 до 2000, %	108,7	115,1	102,7	255,6	192,2	356,2

Ринкова економіка вимагає високої і сталої прибутковості підприємств. Така мета відображає інтереси підприємства і його підприємницької діяльності. У зв'язку з цим виникає потреба в постійному аналізі чинників, що визначають досягнутий рівень і динаміку прибутковості підприємств різних сфер діяльності [1]. Сучасний розвиток аграрного ринку Львівщини ставить важливе завдання, яке полягає у забезпеченні підвищення рентабельності виробництва й одержанні відповідного прибутку. Знаючи показники рівня рентабельності, ми зможемо повніше оцінити картину реалізації аграрної продукції сільськогосподарськими підприємствами Львівщини (табл. 3).

У 2008 році економічна ефективність виробництва картоплі, цукрових буряків та яєць погіршилась, що зумовлено зниженням закупівельних цін на цю продукцію. Задовільною можна вважати економічну ефективність виробництва цукрових буряків, зернових, овочів, м'яса ВРХ та молока. Незважаючи на стрімке збільшення основних витрат сільськогосподарського виробництва, вдалось зберегти позитивні показники рентабельності в рослинництві (за винятком картоплі), поліпшити динаміку цих показників у скотарстві. Підвищення ефективності функціонування ринку матиме місце тоді, коли відбуватимуться прогресивні зміни у складі й принципах функціонування учасників ринку та в природі взаємозв'язків між ними. Відтак можна вести мову про удосконалення організаційно-економічного механізму ринку [4].

Таблиця 3

Рівень рентабельності аграрної продукції в сільськогосподарських підприємствах Львівської області, %

Продукція	2002 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008 р. до 2002 р., + / -
Картопля	162,8	4,8	46,0	39,4	- 41,1	- 203,9
Цукрові буряки	- 33,7	- 15,3	8,9	4,1	3,3	37
Зернові культури	16,4	2,4	- 4,7	53,6	58,1	41,7
Овочі	18,0	39,9	32,5	34,9	102,7	84,7
М'ясо ВРХ	- 51,2	- 34,9	- 46,1	- 46,6	- 24,4	26,8
Молоко	- 18,6	8,0	0,6	7,2	9,4	28
Яйця (млн шт.)	19,8	18,7	- 12,8	- 5,5	- 21,3	- 41,1

Для покращання стану та умов функціонування, підвищення ефективності аграрного ринку України необхідно розробити комплексну програму державного регулювання аграрного ринку з відповідним організаційно-економічним, інституційним і правовим забезпеченням [3].

Стабілізація регіонального агропродовольчого ринку повинна передбачати використання методів математичного моделювання. Згідно з економіко-математичними моделями можна визначити оптимальну стратегію фінансово-економічної діяльності сільськогосподарських підприємств з виробництва аграрної продукції, а також здійснити прогнозування виробництва продукції на перспективу. Прогнозування – це науково обґрунтоване передбачення можливого стану об'єкта у перспективі. Воно виявляє найбільш ймовірні та альтернативні шляхи розвитку явищ у конкретній галузі економіки, формує базу для вибору та обґрунтування політики, яка б враховувала виявлені об'єктивні закономірності [5].

Висновки. Зasadничий принцип, на основі якого повинен розвиватися аграрний ринок в Україні, полягає в тому, що основними постачальниками на ринку мають залишатися вітчизняні виробники. Результати проведеного аналізу ринку аграрного виробництва показують, що серед основних чинників, які визначають рівень продовольчого споживання населення, є обсяги валового виробництва відповідної сільськогосподарської продукції, які протягом 2000-2008 років характеризувалися тенденцією до збільшення. Це позитивний процес, однак економічна ефективність виробництва картоплі, яловичини та яєць залишається негативною. Пріоритетом у розвитку сільськогосподарського виробництва має бути орієнтація виробників сільськогосподарської продукції на потенційного покупця і підвищення попиту за рахунок якості товарів і послуг. Зменшення витрат має складати основу формування стратегій вітчизняного агропідприємства. Процеси функціонування регіонального аграрного ринку необхідно вивчати з використанням математичних методів і моделей. Вони допомагають встановлювати

залежності в економічних процесах, а відтак зрозуміти суть і можливість їх розвитку, мають дуже важливе значення для прогнозування економічних процесів аграрного ринку Львівської області.

Бібліографічний список

1. Гавука І. С. Прогноз прибутковості підприємств аграрної сфери / І. С. Гавука, О. М. Синицький // Вісник аграрної науки. – 2006. – Серпень. – С. 48-52.
2. Статистичний щорічник Львівської області за 2008 р. Ч. 2. – Львів : Обласне управління статистики, 2009. – 213 с.
3. Теорія і практика аграрного ринку в Україні / Г. В. Черевко, Г. Б. Іваницька, А. О. Павленчик, О. Ю. Стецович // Вісник аграрної науки. – 2006. – С. 11-20.
4. Яців І. Б. Регіональний ринок м'яса : ефективне функціонування і перспективи розвитку / І. Б. Яців, С. Ф. Яців. – Львів, 2008. – 185 с.
5. Юринець З. В. Оцінка і прогнозування напрямів розвитку тваринництва Львівської області / З. В. Юринець, О. М. Синицький // Вісник аграрної науки. – 2006. – С. 44-47.

Синицький О., Герус А., Гавука І. Социальное значение и функционирование аграрного рынка Львовской области

Проанализированы закономерности формирования аграрного рынка Львовской области, определен уровень обеспечения населения продуктами питания и валового производства сельскохозяйственной продукции. Определен уровень рентабельности аграрного производства в сельскохозяйственных предприятиях за 2002–2008 гг. Предложены направления стабилизации регионального агропродовольственного рынка.

Ключевые слова: рынок аграрного производства, потребления, продукты питания, валовая продукция, уровень рентабельности.

Synytskyi O., Gerus A., Havuka I. A social value and functioning of agrarian market is in the Lviv area

Conformities to law of forming of agrarian market of the Lviv area, which characterized determination of level of providing of population food stuffs and gross production of agricultural goods, are analysed. Certainly a level of profitability of agrarian production is in agricultural enterprises for 2002–2008. Directions of stabilizing of regional agrarian market are offered.

Key words: market of agricultural production, consumption, food stuffs, gross output, level of profitability.